

УДК 327(470+571:8)

Н.В.Гаврилова, Ю.В.Константинова

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ

Розкрито особливості латиноамериканського вектору у зовнішній політиці Росії, фактори під впливом яких відбувається його формування. Визначені основні партнери Росії на континенті. Подано характеристику основних форм співробітництва.

Ключові слова: «правий крен», економічний прагматизм, програми сприяння розвитку, військово-технічне співробітництво, гуманітарне співробітництво.

Латинська Америка вступила у друге десятиліття XXI століття як основний елемент поліцентричної системи міжнародних відносин та невід’ємний атрибут світової політики. Регіон що володіє колосальним запасом усіх видів ресурсів з економікою що динамічно розвивалась до 2014 року, у XXI столітті став ареною жорсткої боротьби за вплив між провідними світовими гравцями США, Китаєм, ЄС та Росією.

В умовах кардинальних геополітичних зсувів, які сьогодні відбуваються у світовій системі міжнародних відносин, протистояння що наростають не тільки в контексті геополітичних протиріч США – Росія та ЄС – Росія, але й утворення нових вузлів протистояння, що викликала політика Трампа – США – Китай, США – Іран. А також в контексті нової геополітичної ситуації що формується на самому континенті, у зв’язку з «правим креном», тобто поразкою лівих сил, які десятиліття знаходились при владі у більшості країн. Відносини Росії з країнами Латинської Америки, в першу чергу, з Бразилією, Аргентиною, Чилі, Мексикою, трансформуються у фактор, який вже визначає і буде надалі впливати на формування геополітичної ситуації не тільки у регіоні, але й у світі в цілому. Це має враховувати і Україна, яка майже не розвиває цей напрям своєї зовнішньої політики. Латинська Америка у своїй більшості, відмовилась від приєднання до режиму санкцій, виходячи з принципу прагматизму та доцільності.

Дослідження даної проблеми актуально в контексті практично відсутнього інтересу до неї з боку вітчизняних науковців. Нажаль у вітчизняній науковій літературі тема висвітлена досить слабо, існує лише невелика кількість робіт присвячених окремим аспектам проблеми М. Засядько, А. Киридон, О. Кулінич, І. Плевако, А. Таран тощо. Серед зарубіжних авторів регіон вивчають Б. Базон, С. Галеано, А. Гарсія, А. ван Клаверн, У. Уотте, тощо. Проблема відносин Росії з країнами Латинської Америки активно досліджується російськими вченими В. Давидов, Е. Дагобян, Л. Клочковський, А. Коваль, Е. Лантух, В. Морозов, П. Яковлев, І. Яковлева, тощо.

Мета статті розкрити латиноамериканський вектор зовнішньої політики Росії та фактори під впливом яких відбувалось його формування у XXI столітті.

Відносини Росії з країнами Латинської Америки мають глибоке історичне коріння. Розвиток відносин з цим континентом був пріоритетним у зовнішній політиці СРСР, який надавав значну допомогу ряду країн – це Куба, Мексика, Перу, Нікарагуа, після революції 1979 року. Після розпаду СРСР, Росія фактично втратила свій вплив у регіоні, майже до кінця 90-х років XX століття цей вектор був не затребуваним. Початок XXI століття розпочав принципово новий етап який характеризується інтенсифікацією двосторонніх

зв'язків, відбулась низка візитів перших осіб Росії до Латинської Америки. У 2004 році В. Путін відвідав Чилі та Бразилію, у 2008 році Д. Медведєв – Перу, Бразилію, Венесуелу та Кубу.

На початку ХХІ століття у більшості країн ЛАКБ до влади прийшли нові політичні сили лівого та лівоцентристського толку, розпочався так званий «лівий дрейф» континенту. В результаті відбувається процес формування у ряді країн нової моделі соціально-економічного розвитку та нового зовнішньополітичного курсу, в рамках якого нові лідери прагнули диверсифікувати свою зовнішню політику, дистанціюватися від США та шукати нових партнерів. Геополітичні інтереси Росії у регіону полягали у пошуку стратегічного союзника у Західній півкулі, ринків збуту для російської продукції, у тому числі військової, а також отримати потенційного постачальника ресурсів та продовольства.

Новий етап у розвитку двосторонніх зв'язків розпочався у 2014-2015 роках. В цей час відбуваються нові кардинальні геополітичні зміни на континенті. З 2014 року у провідних країнах Латинської Америки отримали розвиток нові тенденції, які сьогодні оцінюються експертами, як «правий крен». Модель соціально-економічного розвитку, яка була створена у період перебування при владі лівих та лівоцентристів стала пробуксовувати. До 2015 року країни вступили у період глибокої кризи, причиною якої були не тільки помилки допущені політичним керівництвом цих країн у реалізації економічної політики, але й ситуація що склалася на світових ринках, де відбувся обвал цін на сировину та продовольчі товари, які були основою експорту. Так, ціни на вуглеводні впали на 48%, фактично обваливши економіку Венесуели, на метали та мінерали на 23% на продовольство на 17% [5, с. 10]. Санкційний режим проти Росії, як наслідок Української кризи та прийняття нею контрсанкцій різко актуалізувало для неї проблему імпортозаміщення з одного боку і нових ринків збуту продукції з іншого. В цих умовах російсько-латиноамериканське співробітництво набуває особливої актуальності.

Новітня криза призвела до росту соціальної напруги. Політичної дестабілізації, чим скористалася опозиція. В результаті імпічменту були усунені ряд голів держав, у тому числі президент Бразилії Д. Руссеф. У ході парламентських та президентських виборів у 2014-2018 роках ліві та лівоцентристи зазнали поразки [5, с.6]. Політичний ландшафт континенту радикально змінився. Більшість з кандидатів у президенти обіцяли змінити зовнішню політику країн, говорили про необхідність перегляду своїх відносин з Москвою та Пекіном. В цих умовах Росія могла втратити свій вплив на континент. У цей складний період В. Путін здійснив у 2014 році безпрецедентну за тривалістю та географічним охопленням поїздку по регіону [9], він відвідав Кубу, Нікарагуа, Аргентину, Бразилію та Перу. У Бразилії у рамках саміту БРІКС у форматі «outreach» президент Росії мав контакти на багатосторонньому та двосторонньому рівнях з президентами майже всіх держав Південної Америки [8].

Переговори В. Путіна з лідерами країн континенту сприяли тому, що практично всі країни Латинської Америки, не дивлячись на тиск США та ЄС відмовились від участі у антиросійському санаційному режимі. Більш того, лідери Чилі, Аргентини та ряду інших країн заявили про готовність залучитися до процесу імпортозаміщення продовольчих товарів які раніше надходили на російський ринок з ЄС – це м'ясо, фрукти, риба, вино тощо.

Економічний прагматизм став для країн Латинської Америки домінуючим фактором при визначенні свого ставлення до Росії в умовах що склалися. Починаючи з 2015 року і

до цього часу Росія нарощує свою присутність передусім у торгово-економічному балансі країн Латинської Америки. В той же час, будуючи свої відносини з країнами континенту російське керівництво мало враховувати що віднині доведеться мати справу з далеко не лояльними по відношенню до Москви політичними керівниками, у тому числі у країнах з якими Росія мала відносини на рівні стратегічного партнерства, в першу чергу з Бразилією та Аргентиною. Сьогодні можна говорити, про те що російська дипломатія змогла скорегувати свій курс адаптуючи його до нових умов. Відбувається активний процес формування нової групи контрагентів Росії у Латинській Америці відносини з якими до 2015 року знаходились на вкрай низькому рівні [19, с.20]. До них в першу чергу необхідно віднести Парагвай, у 2004 році його об'єми торгівлі з Росією склали 0,1 млн. дол., у 2018 році – 886 млн. дол. [18], Колумбія мала товарообіг у 2004 р. – 42,3 млн. дол., 2018 – 413 млн. дол. [15]. До таких контрагентів можна віднести також Болівію, Еквадор. А це в свою чергу є свідомством того, що нові політичні лідери і в умовах «правого крену», керуються принципами економічної доцільності і вигоди, націлені на розширення своїх партнерських відносин з Москвою у торгово-економічній сфері. Об'єм торгівлі ЛАКБ з Росією у 2000 році склав 5,6 млрд. дол., у 2017 - 14,5 млрд. дол. [1].

В контексті зовнішньополітичної доктрини Росії політика по відношенню до країн ЛАКБ має бути орієнтована на розширення політичної взаємодії, на просування торгово-економічного, інвестиційного, інноваційного, культурно-гуманітарного співробітництва, на спільний пошук відповідей на нові загрози та виклики, які постають сьогодні в контексті забезпечення безпеки.

Сьогодні у Латинській Америці діє 18 російських посольств та три генеральні консульства. У свою чергу у Росії функціонує 19 латиноамериканських посольств [8]. Латиноамериканський вектор у зовнішній політиці Росії має ряд напрямів. Це політичний діалог, який не дивлячись на зміну політичних лідерів продовжує активно розвиватися. В. Путін неодноразово зустрічався з новими лідерами Аргентини, у січні 2018 роки відбувся візит до Москви лідерів Бразилії, Аргентини, Мексики та Чилі. Діалог відбувається не тільки на двосторонній основі, але й на полях таких організацій як G20, БРІКС, АТЕС, ООН. Конструктивний діалог Росія веде у рамках міжнародних структур на континенті з регіональними політичними об'єднаннями. Це Група Ріо, Організація американських держав, Латиноамериканський інтеграційною системою, СЕЛАК. У цих структурах Росія представлена у статусі спостерігача.

Ключовим напрямком є розвиток торгівельно-економічних відносин. Головним торгівельним партнером Росії на континенті є Бразилія, Аргентина, Куба, Чилі.

Особливу роль у зовнішній політиці Росії займає Бразилія, яка є головним економічним партнером для Москви. Особливо високу динаміку відносини Москви та Бразилії демонстрували у період знаходження при владі лівоцентристського уряду Луїс да Сильви та його наступниці Ділми Руссеф. У 2010 році було прийнято план дій стратегічного партнерства між Росією та Бразилією. Імпічмент Д. Руссеф та прихід до влади М. Темера, явно проамериканські орієнтованого лідера, дозволило ряду експертів припустити, зниження динамізму розвитку двосторонніх відносин, більш того висловлювались думки про вихід Бразилії з БРІКС. Але як показали події, над політичними та ідеологічними установками перемає економічний прагматизм. Відносини двох країн активно розвиваються. М. Темер двічі був у Москві у 2016 та 2018 роках з офіційними візитами за підсумками яких було прийнято Спільну заяву, де підкреслювалось схожість позицій двох країн з питань побудови багатопольярного світу та

необхідність проводити курс на поглиблення політичного діалогу та розвиток взаємовигідного торгово-економічного співробітництва. Об'єм торгівлі між країнами у 2018 році склав 5,054 млрд. дол. [14]. Росія здійснює у Бразилії цілу низку крупних інфраструктурних проектів: з видобутку газу у басейні річки Соліком, у атомній енергетиці, на території Бразилії створено 4 станції ГЛОНАСС, ряд проектів реалізується у галузі космосу [10]. Принципово новим моментом у розвитку двосторонніх зв'язків стало нарощування у бразильській економіці російських інвестицій у 2017 році вони наблизились до 2 млрд. дол. [19, с.20]. Особливо активно інвестують у бразильську економіку Роснафта, Газпром, Росатом, який виграв тендер на поставку урану для бразильських АЕС. Сьогодні російські компанії готові інвестувати у програми модернізації бразильської транспортної системи. З 2009 року у Бразилії функціонує дочірня компанія Power Machines Fezer ООО «Силові машини», яка побудувала в Бразилії 5 електростанцій і сьогодні вирішує питання про локалізацію виробництва гідротурбінного обладнання [11].

Поряд з Бразилією важливим торговельним партнером Росії є Аргентина. З початку 2000 років спостерігалось стрімке зростання товарообігу у 2011 році він склав 1 845, 7 млрд. дол., в той час як у 2006 році лише 162,2 млн. дол. Але потім починається його скорочення, причиною якого стало як не сприятлива світова кон'юнктура, так і складнощі внутрішньо-економічного розвитку двох країн. Це вимагало пошуку більш ефективних механізмів реалізації російсько-аргентинського стратегічного партнерства. В результаті основним напрямком було обрано спільну участь у інфраструктурних мегапроектах [20, с.113-114]. У супереч прогнозам прихід до влади нового президента М. Макрі, принципово не змінив характер двосторонніх контактів. Вже на зустрічі з Путіним у вересні 2016 року в рамках G20 обидва президенти відмітили прагнення і надалі поглиблювати та розширювати двостороннє співробітництво зокрема у розширенні поставок продовольства з Аргентини і спільних проектах у галузі енергетики. У січні 2018 року М. Макрі відвідав Москву з офіційним візитом, в ході якого країни підписали низку документів, що спрямовані на подальше поглиблення та розширення двостороннього співробітництва. За підсумками 2018 року товарообіг між країнами зріс до 1,2 млрд. дол., це майже на 40% перевищує показники 2017 року [13].

Після візиту В. Путіна на Кубу, російсько-кубинські відносини отримали новий імпульс розвитку. Завдання розширення партнерства у галузі промисловості та торгівлі є ключовим питанням російсько-кубинських відносин. На острові Свободи Москва реалізує цілий ряд крупних інфраструктурних проектів з модернізації п'яти текстильних підприємств і металургійного заводу, а також поставку 75 тепловозів та підготовку кадрів для їх обслуговування. У створеній Кубою вільній зоні відбувається модернізація порту Маріель, будівництво там аеропорту. Загальний об'єм торгівлі у 2018 році склав 387 млн. дол., збільшившись на 33,69% у порівнянні з 2017 роком [16].

Позитивні зсуви спостерігаються і у двохсторонніх зв'язках з іншими країнами. Так, Нікарагуа сьогодні є головним партнером Росії у Центральній Америці. Об'єм торгівлі між державами склав у 2018 році більш ніж 53 млн. дол. [17]. В цій країні Росія створила центр для навчання поліцейських, налагодила виробництво вакцини проти грипу. В свою чергу Нікарагуа надала свою територію для станції ГЛАНОСС.

Все більшу роль відіграє Росія у зовнішній політиці Чилі та Мексики, торговельні відносини з якими демонструють стабільну динаміку зростання. В умовах санкцій Чилі вийшла на російський ринок розширивши номенклатуру товарів та об'єми їх поставок.

Особливо це стосується товарів продовольчої групи: чилійське вино, товари риболовної галузі успішно замінюють аналогічну продукцію з Норвегії, Іспанії, Італії.

Крупним споживачем російської продукції стала Венесуела, яка з 2004 по 2014 роки збільшила імпорт з Росії у 68 разів, Але після смерті Уго Чавеса, країна вступила у період глибокої політичної та економічної кризи, об'єм торгівлі різко скоротився, в той же час у рамках російсько-венесуельського стратегічного альянсу співробітництво відбувається за такими напрямками як спільна розвідка та видобуток нафти, участь у модернізації золотовидобувних рудників, поставок авіаційної та автомобільної продукції, фармацевтики, розбудови металургійних заводів.

Таким чином, латиноамериканські країни в умовах санаційного режиму відносно Росії, відмовившись приєднатися до нього, скористались можливістю увійти на російський ринок і зайняти там сектора, що були раніше не доступні, зокрема у поставках продовольства. З 2014 по 2017 роки вони наростили об'єм продукції що поставляється у 1,5 рази.

Одним з напрямків латиноамериканського вектору зовнішньої політики Росії є реалізація спеціальних Програм сприяння розвитку (ПСР), які розглядаються провідними країнами як один з ефективних інструментів зовнішньоекономічної діяльності держави. Сьогодні вони реалізуються у різноманітних формах: надання кредитів, грантів, різних трансферів на пільговій основі. Як правило, вони націлені на боротьбу з бідністю та можуть здійснюватися через міжнародні організації, або на двосторонній основі. Росія тільки у 2007 році прийняла «Концепцію участі Російської Федерації у сприянні міжнародному розвитку». У 2014 році до неї було внесено зміни, за якими до завдань державної політики у даній сфері окрім ліквідації зубожіння, подолання наслідків стихійних лих, також віднесено «вплив на загальносвітові процеси з метою формування стабільного та справедливого світопорядку та укріплення позитивного сприйняття Російської Федерації та її культурно-гуманітарного впливу в світі» [7].

Росія в контексті цих змін збільшила об'єм фінансування програм ПСР. У 2014 році об'єм фінансування склав 876 млн., у 2017 – 1,2 млрд. дол. [9]. У той же час, більша частина цих коштів надходить до країн СНД, Сирії, Гвінеї, Сербії, доля Латинської Америки складає лише 5%, у той час як частка США становить 20%, ЄС – 10%.

Участь у реалізації ПСР Росія розглядає сьогодні як ключовий інструмент спрямований на формування позитивного іміджу країни. Завдання яке різко активізувалось в умовах загострення її відносин з Заходом і особливо з США, які в умовах Української кризи послідовно реалізують курс на формування негативного образу Росії у світовій суспільній свідомості. ПСР сьогодні здійснюються Росією у 12 країнах Латинської Америки у таких сферах як освіта, надання гуманітарної допомоги, співробітництво з протидії природним та техногенним катастрофам та охороні навколишнього середовища, боротьба з наркоторгівлею [6, с. 48]. Особливістю реалізації цих програм є те, що вони, як правило, реалізуються у малих країнах відносно яких Росія позиціонує себе як лідер [6, с. 50]. Найбільш масштабні ці ПСР реалізуються на Кубі та у Нікарагуа.

На Кубі ці програми реалізуються в сфері освіти де спостерігається зростання кількості стипендій для навчання кубинських студентів у вузах Російської Федерації, у 2018 році стипендій отримали біля 212 кубинців [2]. У рамках наукового співробітництва була створена спільна станція для кліматичних досліджень, ряд проектів реалізується у галузі медицини з спільного виробництва вакцин для щеплень, а також у галузі онкології,

фармацевтики, біотехнологій. Важливим моментом у рамках співпраці з СР стало списання у 2014 році 90% кубинського боргу.

У Нікарагуа ПСР реалізують у галузі медицини, країна отримала 6 госпіталів, гуманітарну допомогу для ліквідації наслідків повені 2015 року. Значна частина проектів реалізується МНС створюючи спільно з Міжнародною організацією громадянської оборони центри з допомоги у надзвичайних ситуаціях і готуючи для них спеціалістів. 50 нікарагуанських студентів щорічно отримують стипендії на навчання у ВНЗ Росії.

Одним з пріоритетних завдань латиноамериканського вектору для Росії є просування своєї військово-технічної продукції. Розширення присутності Росії у цьому секторі сприяла політика США, які різко скоротили об'єм військового співробітництва у 2003-2014 роках з цілою низкою країн через їх антиамериканську позицію. У цих умовах Росія зуміла наростити об'єми поставок продукції військового призначення.

Так, з початку ХХІ століття по 2015 рік, Росія продала зброї більш ніж на 110 млрд. дол., побудувала декілька центрів з обслуговування своєї техніки. Особливо активно військово-співробітництво розвивалось з Венесуелою та Кубою [4, с.49]. До початку розвитку кризи у Венесуелі Каракас закупив військової техніки на суму 11 млрд. дол. [3, с. 96], а також у країні було побудовано завод з виробництва автоматів АК – 103 та боєприпасів до них. Сьогодні, в умовах глибокої економічної та політичної кризи цей напрям у двосторонніх відносинах фактично заморожений.

Значну частину зброї що поставляється складають гвинтокрили, їх загальна кількість у Латинській Америці перевищує 400 одиниць. Міцні позиції російські гвинтокрили займають у Перу, Мексиці. У 2013 році Росія виграла тендер на поставки до Перу 24 військово-транспортних гвинтокрилів МІ-171шб, тренажерів, підготовку літнього складу на суму понад 500 млн. дол. Не дивлячись на спроби США зірвати цей контракт через введення санкцій, він продовжує реалізовуватись [12].

Посиленню позицій Росії сприяє участь у виставках озброєння та військової техніки що відбувається на континенті таких, як ЛААД (Бразилія) та ЕХРОНАВАЛ (Чилі), ЕКСПОДЕФЕНСА (Колумбія), найбільша з них ФАМЕКС (Мексика). У 2017 році Росія представила на останній 160 високотехнологічних видів озброєння та військової техніки, і проект «Комплексна система безпеки», який пропонує комплексне рішення з забезпечення кібербезпеки, контролю над повітряним та морським простором. Все це призвело до того, що доля поставок у Латинську Америку перебільшила 9 % від всього об'єму експорту російського озброєння [19, с. 25].

Динамічно розвиваються відносини і в гуманітарній сфері. Просування ідеї «руського миру» є важливим елементом гуманітарного співробітництва. У ряді країн створені Центри російської культури, при яких організуються курси вивчення російської мови, діє телевізійний канал на іспанській та англійській мовах. Проводяться тижні російського кіно, різноманітні виставки, організуються конкурси серед учнів на знання російської мови, переможець якого отримує право продовжити її вивчення у Росії. Відбувається активний обмін студентами та викладачами.

Таким чином, зовнішньополітичний курс Росії на латиноамериканському континенті носить яскраво виражену плюралістичну окраску. В нових геополітичних умовах у яких опинилась Росія через Українську та Сирійську кризи, вона шукає для себе нових союзників та партнерів з метою мінімізувати ті економічні та геополітичні втрати які вона зазнає останнім часом. Не дивлячись на негативні прогнози на перспективи розвитку країн Латинської Америки після зміни політичного керівництва, їх відносини з Москвою не

знала принципового перегляду. В умовах жорсткої конкурентної боротьби, яка сьогодні відбувається у світі за ринки збуту та ресурси, більшість країн Латинської Америки обрали економічний прагматизм, поставивши його поза політику та ідеологію, і скористались тими можливостями що відкрили для них умови санкцій для завоювання російського ринку. В той же час, необхідно підкреслити, що Росія у порівнянні з іншими геополітичними гравцями, що активно діють на континенті – Китай, США не має таких можливостей передусім у галузі економіки та фінансів. В цьому контексті нарощування своєї присутності у регіоні вбачає через спеціальні програми сприяння розвитку, розширення співробітництва у військово-технічній та гуманітарній сферах.

Список використаної літератури

1. Борисов: Россия имеет стратегические интересы в Латинской Америке [Электронный ресурс] // Вести. Экономика. – 2018. – 30 окт. - Режим доступа : <https://www.vestifinance.ru/articles/109356> ; Borisov: Rossiya imeet strategicheskie interesy v Latinskoj Amerike [Elektronnyy resurs] // Vesti. Ekonomika. – 2018. – 30 okt. - Rezhim dostupa : <https://www.vestifinance.ru/articles/109356>
2. Гавана направит в МИД РФ вербальную ноту из-за задержки стипендий кубинским студентам, обучающимся в России [Электронный ресурс] // Newsru.com. – 2018. – 8 февр. – Режим доступа : <https://www.newsru.com/world/08feb2018/cubanstudents.html> ; Gavana napravit v MID RF verbalnyu notu iz-za zaderzhki stipendiy kubinskim studentam, obuchayushchimsya v Rossii [Elektronnyy resurs] // Newsru.com. – 2018. – 8 fevr. – Rezhim dostupa : <https://www.newsru.com/world/08feb2018/cubanstudents.html>
3. Дагабян Э. С. Российско-латиноамериканские отношения на современном этапе / Э С. Дагабян // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 12. – С. 89-97 ; Dagabyan E. S. Rossiysko-latinoamerikanskie otnosheniya na sovremennom etape / ES. Dagabyan // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2011. – № 12. – S. 89-97.
4. Дагабян Э. С. Россия глазами правящей группировки Венесуэлы / Э С. Дагабян // Латинская Америка. – 2006. – № 12. – С. 48-57 ; Dagabyan E. S. Rossiya glazami pravuyashchey gruppировки Venesuely / E S. Dagabyan // Latinskaya Amerika. – 2006. – № 12. – S. 48-57.
5. Ивановский З. В. Политические сдвиги в Латинской Америке: региональные и глобальные последствия «правого поворота» (обзор выступлений на «круглом столе») / З. В. Ивановский // Латинская Америка. – 2018. – № 5. – С. 6-27 ; Ivanovskiy Z. V. Politicheskie sdvigi v Latinskoj Amerike: regionalnye i globalnye posledstviya «pravogo povorota» (obzor vystupleniy na «kruglom stole») / Z.V. Ivanovskiy // Latinskaya Amerika. – 2018. – № 5. – S. 6-27.
6. Коваль А. Г. Российские программы содействия развитию в Латинской Америке / А. Г. Коваль, Э. М. Лантух // Латинская Америка. – 2018. – № 3. – С. 45-55 ; Koval A. G. Rossiyskie programmy sodeystviya razvitiyu v Latinskoj Amerike / A. G. Koval, E. M. Lantukh // Latinskaya Amerika. – 2018. – № 3. – S. 45-55.
7. Концепция государственной политики Российской Федерации в области международной помощи развитию от 20 апреля 2014 [Электронный ресурс] // Министерство иностранных дел Российской Федерации. – Режим доступа : http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/64542 ; Kontseptsiya gosudarstvennoy politiki Rossiyskoj Federatsii v oblasti mezhdunarodnoy pomoshchi razvitiyu ot 20 aprelya 2014

[Elektronnyy resurs] // Ministerstvo inostrannykh del Rossiyskoy Federatsii. – Rezhim dostupa : http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkV6BZ29/content/id/64542

8. О состоянии и перспективах развития сотрудничества России с государствами Латинской Америки [Электронный ресурс] // Министерство иностранных дел Российской Федерации. – Режим доступа : <http://www.mid.ru/problemy-vzaimootnosenij-so-stranami-latinskoj-ameriki-i-karibskogo-bassejna> ; О sostoyanii i perspektivakh razvitiya sotrudnichestva Rossii s gosudarstvami Latinskoj Ameriki [Elektronnyy resurs] // Ministerstvo inostrannykh del Rossiyskoy Federatsii. – Rezhim dostupa : <http://www.mid.ru/problemy-vzaimootnosenij-so-stranami-latinskoj-ameriki-i-karibskogo-bassejna> ;

9. Россия и Всемирный банк: международная помощь на цели развития [Электронный ресурс] // Всемирный банк. – Режим доступа : <http://www.vsemirnyjbank.org/ru/country/russia/brief/international-development> ; Rossiya i Vsemirnyy bank: mezhdunarodnaya pomoshch na tseli razvitiya [Elektronnyy resurs] // Vsemirnyy bank. – Rezhim dostupa : <http://www.vsemirnyjbank.org/ru/country/russia/brief/international-development>

10. Салгадо А. Стратегическое партнерство Бразилии и России / [Электронный ресурс] / А. Салгадо // Международная жизнь. – 2018. – № 6. – Режим доступа : <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2033> ; Salgado A. Strategicheskoe partnerstvo Brazilii i Rossii / [Elektronnyy resurs] / A. Salgado // Mezhdunarodnaya zhizn. – 2018. – № 6. – Rezhim dostupa : <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2033>

11. «Силловые машины» открывают филиал в Бразилии [Электронный ресурс] // Силловые машины. – 2009. – 30 июля. - Режим доступа : <http://www.power-m.ru/press-center/news/power-machines-open-a-branch-in-brazil/> ; «Silovye mashiny» otkryvayut filial v Brazilii [Elektronnyy resurs] // Silovye mashiny. – 2009. – 30 iyulya. - Rezhim dostupa : <http://www.power-m.ru/press-center/news/power-machines-open-a-branch-in-brazil/>

12. Сухопутные войска Перу получили все заказанные в России вертолеты Ми-171 [Электронный ресурс] // Defence.ru. – 2016. – 26 января. - Режим доступа : <https://defence.ru/article/6889/> ; Sukhoputnye voyska Peru poluchili vse zakazannye v Rossii vertolety Mi-171 [Elektronnyy resurs] // Defence.ru. – 2016. – 26 yanvaryaya. - Rezhim dostupa : <https://defence.ru/article/6889/>

13. Торговля между Россией и Аргентиной в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-argentinoj-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdru Rossiey i Argentinoj v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya torgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-argentinoj-v-2018-g/>

14. Торговля между Россией и Бразилией в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-braziliey-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdru Rossiey i Braziliey v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya torgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-braziliey-v-2018-g/>

15. Торговля между Россией и Колумбией в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-kolumbiey-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdru Rossiey i Kolumbiey

v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya trgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-kolumbiey-v-2018-g/>

16. Торговля между Россией и Кубой в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-kuboy-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdu Rossiey i Kuboy v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya trgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-kuboy-v-2018-g/>

17. Торговля между Россией и Никарагуа в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-nikaragua-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdu Rossiey i Nikaragua v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya trgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-nikaragua-v-2018-g/>

18. Торговля между Россией и Парагваем в 2018 г. [Электронный ресурс] // Внешняя торговля России. – Режим доступа : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-paragvaem-v-2018-g/> ; Torgovlya mezhdu Rossiey i Paragvaem v 2018 g. [Elektronnyy resurs] // Vneshnyaya trgovlya Rossii. – Rezhim dostupa : <http://russian-trade.com/reports-and-reviews/2019-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-paragvaem-v-2018-g/>

19. Яковлев П. П. Россия – Латинская Америка: стратегия прорыва на рынки несырьевой продукции / П. П. Яковлев // Латинская Америка. – 2017. – № 12. – С. 15-28 ; Yakovlev P. P. Rossiya – Latinskaya Amerika: strategiya proryva na rynki nesyreyvoy produktsii / P. P. Yakovlev // Latinskaya Amerika. – 2017. – № 12. – S. 15-28.

20. Яковлев П. П. Российско-аргентинско торгово-экономическое сотрудничество / П.П. Яковлев // Международная торговля и торговая политика. – 2016. – № 4. – С. 113-125 ; Yakovlev P. P. Rossiysko-argentinsko torгово-ekonomicheskoe sotrudnichestvo / P.P. Yakovlev // Mezhdunarodnaya trgovlya i trgovaya politika. – 2016. – № 4. – S. 113-125.

Стаття надійшла до редакції 08.03.2019 р.

N. Gavrilova, J. Konstantinova

LATIN AMERICAN VECTOR FOR RUSSIAN FOREIGN POLICY

Latin America entered the second decade of the twenty-first century as a permanent value of the polycentric system of international relations which is now an integral part of world politics. The region with a huge stock of all kinds of resources with a dynamically developing economy until 2014, in the 21st century, has become an arena for a ruthless struggle for influence between leading world players such as the United States, China, the EU and Russia.

Actuality of theme. In the context of the cardinal geopolitical shifting that are taking place today in the world system of international relations, rising confrontation not only in the context of the geopolitical contradictions between the United States – Russia and the EU – but also the formation of new confrontational units triggered by the Trump policy – the US – China, the United States – Iran; as well as in the context of the new geopolitical situation that is formed on the continent, in connection with the «right bank», the defeat of the left forces, which for decades were in power in most of the continent countries and those that determined in its entirety its foreign policy orientations. Under these conditions, Russia's relations with the countries of Latin America, first of all with Brazil, Argentina, Chile, Mexico, are transformed into a factor that already determines and will continue to influence the formation of a geopolitical situation not only in the region but also in the world as a whole.

The nature of Russian-Latin American relations is already a factor affecting world politics. This should be taken into account and Ukraine, in our opinion, almost does not develop this

direction of its foreign policy. Latin America, by its large majority, has refused to join the sanctions regime, based on the principle of pragmatism and expediency.

The foreign policy course of Russia in the Latin American continent has a pronounced pluralistic color. In the new geopolitical conditions that Russia faces through the Ukrainian and Syrian crises, it seeks new allies and partners in order to minimize the economic and geopolitical losses that it experiences, and using the potential, it has accumulated in its relations with the countries of Latin America in the previous years. Despite the negative predictions on the prospects for Latin American countries after the change of political leadership, their policy on relations with Moscow has not undergone a fundamental revision. Argentina, Brazil, Mexico, Chile demonstrate their desire to further develop trade relations, they are extremely interested not only to enter the big prospective market, but also to consolidate their positions there. Most Latin American countries chose economic pragmatism, putting it beyond politics and ideology, and took advantage of those opportunities that sanctions opened up for them to conquer the Russian market. At the same time, it should be emphasized that Russia, as compared with other geopolitical active players on the continent – China, the United States, does not have such large economic and financial resources. In this context, the expansion of its presence in the region is seen through special programs for the promotion of development, expansion of cooperation in the military-technical and humanitarian spheres.

Key words: «right bank», economic pragmatism, development assistance programs, military-technical cooperation, humanitarian cooperation.

УДК 94(477.8)“1921–1926”

М.П. Гетьманчук

РИЗЬКИЙ ДОГОВІР 1921 р. І РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ СПАДЩИНИ КРЕМЕНЕЦЬКОГО ЛІЦЕЮ В РАДЯНСЬКО – ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 1921 – 1926 рр.

Досліджується процес реалізації Українською СРР XI статті Ризького мирного договору щодо повернення Польщі фондів колишнього Кременецького ліцею у першій половині 20 – х років ХХ століття. Основну увагу зосереджено на діяльності групи українських експертів на чолі з академіком Д. Багалієм, які вивчали та обґрунтовували правову приналежність фондів Кременецького ліцею та доказали, що правових підстав повертати їх Польщі немає.

Ключові слова: Українська СРР, Російська СФРР, Польща, Ризький мирний договір 1921 р., Кременецький ліцей, Київський університет.

Постановка проблеми. Задекларована у назві статті проблема недостатньо висвітлена у працях як вітчизняних, так і зарубіжних істориків. Лише в окремих працях фрагментарно досліджувалися її аспекти, але тільки в контексті відносин Радянського Союзу та Польщі у міжвоєнний період [2, с. 200 - 206]. Виходячи з актуальності проблеми, автором зроблена спроба проаналізувати складний процес реалізації XI статті Ризького договору, зокрема – питання повернення Польщі фондів колишнього Кременецького (Волинського) ліцею. В основі статті лежать архівні матеріали й опубліковані збірники документів, присвячені